

YENİ TESPİTLER IŞIĞINDA MİMAR APOSTOLOS PİSTİKAS VE ESERLERİ

ARCHITECT APOSTOLOS PISTIKAS AND HIS WORKS IN LIGHT OF NEW FINDINGS

Dr. Öğr. Üyesi Mjude Dila Gümüş

İstanbul Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü
dilagumus@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0003-0978-4924

MAKALE GELİő TARIHI: 21 Ağustos 2024 • YAYIMA KABUL TARIHI: 21 Nisan 2025

Öz

Bu yazı, yeni tespitler ışığında mimar Apostolos Pistikas'ın (1889-1981) hayatı ve eserlerine odaklanmaktadır. Pistikas'ın eserleri, iki gruba ayrılarak ele alınmıştır. İlk grubu 1920'lerin sonlarında ve 1930'ların başlarında inşa edilmiş olan Constantinidi, Pistikas, Yeşil Palas ve Marmara Apartmanları ile Meşrutiyet Caddesi No: 108 meydana getirir. Hepsı Beyoğlu bölgesinde bulunan bu yapılarda Art Deco, Art Nouveau ve Neo-Klasizm üsluplarının etkileri görülür. İkinci gruptakiler Uluslararası Üslup'u yansıtan Atabek Han ve Tepebaşı Palas'tır. Makalede incelenen yapılar temel olarak cephe tasarımları bağlamında ve inşa edildikleri bölgenin mimari çehresi ile ilişkilendirilerek ele alınmıştır. Görsel ve yazılı birincil kaynaklar aracılığıyla Pistikas'ın daha önceki araştırmalarda yer almayan üç eseri tespit edilmiş, ayrıca çeşitli eserlerine ilişkin yeni bilgilere ulaşılmıştır.

Abstract

This article focuses on the life and works of architect Apostolos Pistikas (1889–1981) in light of new findings. His works are examined in two groups. The first includes structures from the late 1920s and early 1930s: Constantinidi, Pistikas, Yeşil Palas, Marmara Apartments, and Meşrutiyet Caddesi No: 108. All located in the Beyoğlu district, these exhibit Art Deco, Art Nouveau, and Neoclassical influences. The second group, Atabek Han and Tepebaşı Palas, reflects the International Style. The buildings examined are primarily analyzed in terms of their façades and in relation to the architectural character of their surroundings. Using periodicals and visual documents as primary sources, three previously unknown works by Pistikas have been identified, along with new details on several others.

Anahtar Kelimeler: Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Beyoğlu, Art Nouveau, Art Deco, Uluslararası Üslup

Key Words: Early Republican Era Architecture, Beyoğlu, Art Nouveau, Art Deco, International Style.

GİRİŞ

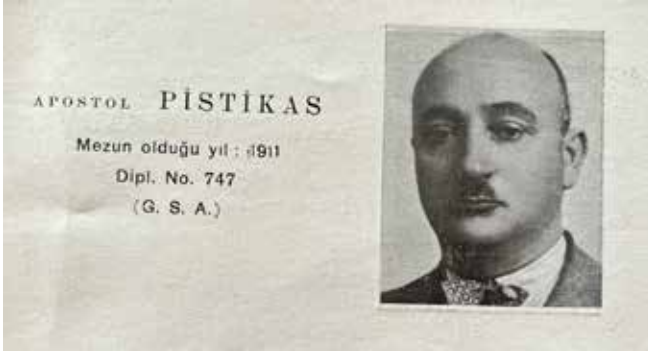
Apostolos Pistikas (1889-1981) kariyeri Osmanlı Devleti'nin son yıllarından 1950'lere kadar uzanan, üretimi İstanbul'da yoğunlaşan bir mimardır. Mimarın adı, bu çalışmada yer verilen çeşitli kaynaklarda Apostol Pistikas, mezar taşında ise Apostolos Pistikas olarak geçmekte olup makalede mezar taşında yazan kullanım esas alınmıştır. Erken Cumhuriyet yıllarında İstanbul'un önde gelen mimarlarından olduğuna ve Beyoğlu bölgesinde çok sayıda apartman inşa ettiğine çeşitli kaynaklarda değinilmiş (Güneçikan, 2000, s.18; Stilyanos, 2012, s.163) ve kimi eserleri tespit edilmişse de (Şenyurt, 2012, s.202) Apostolos Pistikas üzerine detaylı bir çalışma bulunmamaktadır. Pistikas'ın hayatı ve eserlerine odaklanan bu makale kapsamında öncelikle mimarın yaşamı ve kariyerine ilişkin yeni tespitlerle zenginleştirilmiş bilgilere yer verilmiştir. Sonrasında Pistikas'ın tespit edilebilen eserleri, iki gruba ayrılarak ele alınmıştır. İlk grubu 1920'lerin sonlarında ile 1930'ların başlarında inşa edilen; Art Deco, Art Nouveau ve Neo-Klasisizm üsluplarından mimari form ve süsleme öğeleri görülen Constantinidi Apartmanı, Pistikas Apartmanı (Şenyurt, 2012, s.202), Yeşil Palas (Şenyurt, 2012, s.202), Marmara Apartmanı (Barillari ve Godoli, 1997, s.166; Colonas, 2005; Şenyurt, 2012, s.202) ve Meşrutiyet Caddesi No: 108 oluşturmaktadır. İkinci gruptaki yapılar Uluslararası Üslup'u yansıtan Atabek Han (Şenyurt, 2012, s.202) ve Tepebaşı Palas'tır.

Makalede incelenen yapılar temel olarak cephe tasarımları bağlamında ve inşa edildikleri bölgenin mimari çehresi ile ilişkilendirilerek ele alınmıştır. Bununla beraber kesin inşa tarihleri, banileri ve yapıım tekniklerine ilişkin ulaşılabilen veriler de sunulmuştur. Pistikas'ın günümüze gelebilen yapılarının çoğunluğu özel mülk statüsünde olduğundan plan şemaları araştırmaya dahil edilememiştir. Bu kapsamda yalnızca Atabek Han'ın 1941'de Arkitekt dergisinde yayınlanmış olan özgün planları bir istisna oluşturmaktadır.

Çalışmanın kaynakları arasında, Pistikas'ın ölümünden yirmi yıl kadar sonra mirası konusunda yaşanan dava sürecinin basındaki yansımaları (Güneçikan, 2000, s.18-19; Kazancı, 2009) önemli yer tutmuştur. Bu sürece ilişkin haberler, Pistikas'ın daha önceki yayınlarda değinilmemiş yapılarını tespit etmeyi mümkün kılmıştır. Bununla beraber, çeşitli görsel arşivlerin ve dönem süreli yayınlarının taranmasıyla, Pistikas'ın günümüze gelebilmiş ve gelememiş eserlerinin inşa tarihleri ile özgün tasarım özelliklerine ilişkin yeni bilgilere ulaşılmıştır. Constantinidi Apartmanı, Meşrutiyet Caddesi No: 108 ve Tepebaşı Palas'ın Pistikas'a aidiyeti kendisine değinen geçmiş akademik araştırmalarda yer almamakta olup bu çalışma kapsamında mimarla ilişkilendirilmişlerdir. Bununla beraber, mimarın diğer yapılarına ilişkin yeni tespit ve gözlemler de makalede sunulmuştur.

APOSTOLOS PİSTİKAS'IN YAŞAMI VE KARIYERİNE İLİŞKİN TESPİTLER

Apostolos Pistikas, mimarlık eğitimini Sanayi-i Nefise Mektebi'nde almış, bu kurumdan 1911'de 747 numaralı diploma ile mezun olmuştur (Anonim, 1940) (Görsel 1).¹ Mimarlık Şubesi'ndeki eğitimin azami tamamlanma süresi dört yıl olduğundan, okula 1907 civarında girerek Alexandre Vallaury, Vedad (Tek) Bey ve Guilio Mongeri atölyelerinden bir veya ikisine devam ettiği, ayrıca Vedad Bey'den çeşitli dersler anlaşılmaktadır (Ürekli, 1997, s.177, 202-203). Kendisiyle birlikte 1911'de mezun olan mimarlardan tespit edilebilenler Hrانت Kuyumcu ve Vangel Ronos'tur (Anonim, 1940).

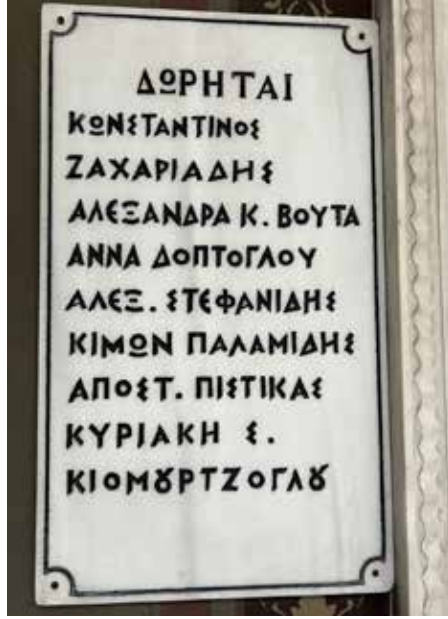
Görsel 1. Apostolos Pistikas'ın Türk Mimarlar Birliği üye kitapçığındaki kaydı. (Türk Yüksek Mimarlar Birliği Azaları ve Yüksek Mimarlık Mesleği ile Alâkadar Mevzuat, 1940)

Şark Ticaret Yıllıklarındaki kayıtlar, 1914'te, yani mezuniyetinden kısa süre sonra, Pistikas'ın bürosunun Pera Camcı Sokak No:18'deki apartmanda olduğunu gösterir. (Anonim, 1914, s.650, 1064) 1931'deki adresi Cibali'dir (Anonim, 1931, s.27). 1930'larda Beyoğlu Meşelik Sokak No:22'de (günümüzde No: 12) kendi tasarladığı apartmana taşınmış ve vefat ettiği 1981'e kadar ailesiyle burada yaşamıştır (Güneşikan, 2000, s.18).

1930'lara gelindiğinde Pistikas'ın İstanbul'da serbest mimarlık yaparak iyi kazanç elde etmekte olduğunu gösteren veriler mevcuttur. 1935'te serbest mimarların önceki yıllarda ödedikleri vergiler ve mevcut mali durumlarına göre yapılan sınıflandırmada, Pistikas, dört grup arasında baştan ikinci grupta yer almıştır. Bir karşılaştırma yapılacak olursa, Vedad (Tek) üçüncü grupta, Pistikas'ın Sanayi-i Nefise'den aynı yıl mezun olduğu Vangel dördüncü gruptadır (G.S. Birliği Mimari Şubesi, 1935, s.278). Bu liste, Pistikas'ın Erken Cumhuriyet yıllarında İstanbul'un tanınmış ve tercih edilen mimarlarından olduğunu gösterir. Aynı yıl Hava Kurumu'na yüklü miktarda bağış yaparak

¹ Mimarın adı, Türk Mimarlar Birliği'nin kitapçığında Apostol Pistikas, mezar taşında ise Apostolos Pistikas olarak geçmektedir. Makalede mezar taşında yazan kullanım esas alınmıştır.

madalya almaya hak kazanan toplamda 115 Rum ve Yahudi Türkiye vatandaşının arasında yer almıştır (Anonim, 1935, s.1-7). Mimarın adına ayrıca Ayakapı'daki Ayios Nikolaos Kilisesi'nin duvarındaki kilise bağışçıları gösteren ve içinde yalnızca on yedi kişinin kaydı bulunan kitabelerde de rastlanmaktadır (Görsel 2).

Görsel 2. Ayakapı Ayios Nikolaos Kilisesi'nin duvarında bağışçıların listesini gösteren kitabe. Apostolos Pistikas'ın adı üstten yedinci sırada yer almaktadır.

1948'de Lozan'da toplanan Uluslararası Mimarlar Kongresi'ne Sedat Hakkı Eldem, Emin Onat, Paul Bonatz, Kemali-Harika Söylemezoğlu ile birlikte Pistikas da katılmıştır (Anonim, 1948, s.140; Şenyurt, 2012, s.202). Dönemin önde gelen eğitimcilerini barındıran bu grup içinde yer alması, 1930'lardaki parlak kariyerinin ilerleyen yıllarda da devam ettiğine işaret eder. 1940 ve 1950'lerin etkin mimarlarından olduğuna ve çok sayıda projenin tasarım ve/veya uygulamasını gerçekleştirdiğine çeşitli yayınlarda kısaca değinilmiştir. (Güneçikan, 2000, s.18; Stilyanos, 2012, s.163). Yoğun inşa faaliyetlerine ek olarak 1945'te Nureddin Cerrahi Tekkesi'nin yenileme projesini gerçekleştirmiş olması (Tanman, 2007, s.253) restorasyon alanında da çalışmalar yapmış olabileceğini düşündürür.

Apostolos Pistikas ile eşi Elisavit 1954'te Drama'daki bir yetimhaneden Polikseni isimli bir kız çocuğunu evlat edinmişlerdir (Güneçikan, 2000, s.18). Apostolos Pistikas 1981'de, eşi Elisavet 1987'de vefat etmiştir. Şişli Rum Ortodoks Mezarlığı'na, Elisavet'in ailesine ait olan Cazapulu aile mezarına

gömülmüşlerdir. (Görsel 3) Kızları Polikseni Türk vatandaşı olmadığı için anne ve babasının vefatından sonra Pistikas'ın mirası dava konusu olmuştur (Güneçikan, 2000, s.18).

Görsel 3. Şişli Rum Ortodoks Mezarlığı'nda Apostolos Pistikas'ın gömülü olduğu Cazafulu Aile Mezarı.

APOSTOLOS PİSTİKAS'IN MİMARİ ÜRETİMİ I: ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE ÜSLUP ÇEŞİTLİLİĞİ

Apostolos Pistikas'ın Sanayi-i Nefise Şubesi'nden mezun olduğu 1911 yılı ile 1920'lerin sonları arasındaki mesleki faaliyetlerine ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Söz konusu dönemle ilgili tek veri, yukarıda da değinildiği gibi 1914'te Pera'da bir bürosu olmasıdır. Pistikas, 1920'lerin sonları ile 1930'lar arasında Beyoğlu'nun çeşitli semtlerinde bir grup apartmanın tasarımını üstlenmiş, bunlardan iki tanesinde kendisi de ikamet etmiştir.

Constantinidi Apartmanı, Pistikas Apartmanı, Yeşil Palas, Pistikas/Marmara Apartmanı ve Meşrutiyet Caddesi No:108 olmak üzere toplam beş eserden meydana gelen bu yapı grubunda Art Deco, Neo-Klasisizm ve Art Nouveau üsluplarının etkilerinin göze çarpmaktadır. 19. yüzyılın sonlarında canlandırmacı

sanat akımlarına karşı bir yenilik arayışı olarak Avrupa’da doğan Art Nouveau, ilhamını büyük ölçüde doğadan ve Avrupa dışı kültürlerden almıştır. Yüzyıl dönümünden 1920’lere kadar İstanbul konut mimarlığında gerek özgün gerekse kataloglardan seçilen motiflerin kopyalanması ile oluşturulmuş pek çok Art Nouveau örneği inşa edilmiştir (Barillari ve Godoli, 1997, s.140). Art Nouveau’nun bitkisel formlardan ilhamlı kıvrımlı hatlarının geometrize edildiği, güçlendirilmiş beton teknolojisinin de gelişmesinin daha keskin hatların uygulandığı Art Deco estetiği, Avrupa’da doğuşundan kısa süre sonra, 1920’lerin sonlarında, Beyoğlu ve Şişli başta olmak üzere Boğaziçi kıyıları, Fatih ve Kadıköy bölgelerinin konut dokusunda tercih edilmiştir. Söz konusu semtler, özellikle Beyoğlu ve Şişli, 19. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı modernleşme hareketlerinin getirdiği yaşam tarzının görüldüğü bölgeler olarak öne çıkmaktadırlar (Kayaalp, 2018, s. 80, 106-111).

Constantinidi Apartmanı

Constantinidi Apartmanı, Pistikas’ın bu çalışma kapsamında ulaşılabilen en erken tarihli mimari yapıtıdır. Bu apartman, 2000’li yıllardaki miras davası ile ilgili haberlerde adı geçen üç binadan biri olmasından yola çıkılarak tespit edilebilmiştir. Haberlerde, “Taksim Lisesi’nin köşesinde 19 parseldeki kagir bina” olarak tanımlanmıştır (Güneçikan, 2000, s.18). Hem bu tarife hem de parsel numarasına uygun apartman, Beyoğlu’nda Abdullah Sokağı ile Kuyu Sokağı arasındaki yapı adasının en ucunda konumlanır. Bu iki sokakla beraber Küçükparmakkapı Sokak’a da cephe veren bir köşe binadır. Söz konusu bina, 1927 tarihli ve 35 paftalı Pervititch Haritası’nda Constantinidi Apartmanı olarak görülür. Dolayısıyla inşa tarihi 1927 öncesidir. Yapı bir dönem Kutlu Apartmanı adını almıştır (Kazancı, 2009), günümüzde ise otel olarak kullanılmaktadır. (Görsel 4, 5)

Görsel 4. 1927 tarihli ve 35 paftalı Pervititch Haritası’nda Constantinidi Apartmanı’nın konumu (1 ile gösterilmiştir) ile Pistikas Apartmanı’nın arazisi (2 ile gösterilmiştir).

Görsel 5. Apostolos Pistikas, 1927 öncesi, Constantinide Apartmanı.

İstiklal Caddesi ile Siraselviler Caddesi arasında, Constantinide Apartmanını da barındıran yapı adalarında, Pervititch Haritası'ndan da takip edilebileceği üzere Aya Triada Rum Ortodoks Kilisesi ile birlikte gayrimüslim cemaatlere ve yabancılara ait çok sayıda okul ve konut bulunuyordu. Constantinide Apartmanı da isminden anlaşıldığı üzere, Rum bir bani için inşa edilmişti.

Bodrum ve giriş üzerine beş katlı ve kagir bir yapı olan Constantinide Apartmanı'nın iki girişi bulunur. Bunlardan biri Abdullah Sokak'tan, ötekisi Küçükparmaklı Sokak'a bakan pahlı köşedendir. Köşe dönüşü üst katlarda dairesel biçimde düzenlenmiştir. İki farklı girişin olması, giriş katın dükkân, üst katların konut olarak düzenlendiğine işaret eder. Apartmanın cephe tasarımı sade özellikler taşır. Birinci ve üçüncü katların pencere kemerlerinin üstünde üç cephe boyunca kesintisiz biçimde dolaşan silmeler ile ikinci kat pencerelerinin altına apartmanı çepeçevre dolaşan meander motifli silmelerle cephe hareketlendirilmiştir. Yapı, saçaklı bir kırma çatı ile sonlanır.

Pistikas Apartmanı

Apostolos Pistikas'ın kendisi için projelendirdiği ve yaşamının son yıllarına kadar yaşadığı Pistikas Apartmanı, Meşelik Sokak ile İpek Sokak'ın kesiştiği noktada konumlanan bir köşe binadır (Görsel 6). Eski kayıtlara göre Meşelik Sokak No:22'de (Anonim, 1940, s.79), günümüzde ise aynı isimli sokakta No:12'dedir. 1927 tarihli ve 35 paftalı Pervititch Haritası'nda sokağın adı Rum Kabristanı Sokak olarak geçmektedir, Pistikas Apartmanı'nın arazisinde ise yarı harap (*a demi ruiné*) ahşap bir yapı ile bir yakıt deposu (*depot de combust*) yer almaktadır (Görsel 4). Dolayısıyla apartmanın 1927'den sonra inşa edildiği anlaşılmaktadır. Apartmanın İpek Sokak'a açılan kapısının yanında bulunan restorasyon kitabesinde 1932'de inşa edildiği bilgisi bulunmakla beraber bu araştırma kapsamında söz konusu tarihi farklı kaynaklardan teyit etme imkânı olmamıştır. Eski fotoğraflarında Meşelik Sokak'a bakan kapının sol üst köşesinde "Mimar A. Pistikas" şeklinde imza kitabesi olduğu görülür (SALT Araştırma, Eleonora Arhelaou Koleksiyonu, ELARH015218). Bu kitabe günümüze gelememiştir.

Görsel 6. Apostolos Pistikas, 1932 c., Pistikas Apartmanı.

Pervititch Haritası, Rum Kabristanı Sokak'ın 1927'de Aya Triada Rum Ortodoks Kilisesi'nin yanı sıra Zapyon Rum Kız Okulu'nu, Ermeni Okulu'nu, Balıklı Rum Cemaatine ait Hrisovergi Apartmanı'nı barındırdığını ve bu yapı grubunun sokağın çok büyük kısmını kapladığını ortaya koyar. Dolayısıyla Pistikas'ın kendi evini yapmak üzere ağırlıklı olarak Rum cemaatine ait yapıların bulunduğu bir sokağı seçtiği anlaşılmaktadır.

Pistikas Apartmanı, kagir bir yapı olup bodrum ve giriş üzerine beş katlıdır. Beşinci katının sonradan eklenmiş olması muhtemel görünmektedir. Sade bir cephe tasarımına sahip olan apartman, Constantinidi Apartmanı'ndan farklı olarak pahlı bir köşe dönüşüne sahiptir. Giriş katında, Meşelik Sokak yönündeki kapıda ve üçüncü kat pencerelerinde, İstanbul'daki Art Deco üslubu etkili konutlarda sıklıkla görülen pahlı kemerler (Hasbora, 1999, s.121-130) tercih edilmiştir. Geri kalanlar pencereler düz sövelidir. Birinci kattaki çıkmanın altına yerleştirilmiş konsollarda hafif bir zigzag formu kullanılmıştır. Art Deco mimarlığında en fazla tercih edilen motiflerden zigzag (Bayer, 1992, s.7, 18, 39-40), üslubun Beyoğlu bölgesindeki pek çok örneğinde de görülmektedir (Gümüşeli, 2016, s.66). Pencerelerin arasına yerleştirilmiş ve ikinci kattan üçüncü kata uzanan dikey çizgilerden meydana gelen kalın bordür, ikinci kat ile üçüncü kat arasındaki ince yatay şeritli silmeler ve dördüncü kat pencerelerinin arasını dolaşan yatay çizgilerden oluşan bordür, cephede dengeli bir yatay-dikey karşıtlığı yaratmaktadır. Yatay ve dikey eksenlere dizili çizgilerin sağladığı dinamik anlatım, Art Deco üslubunun yaygın kullanımlarındandır (Kayaalp, 2018, s.71). Art Deco ilhamları apartmanın Meşelik Sokak'a açılan giriş kapısının geometrik motiflere sahip demir aksamında da karşımıza çıkar.

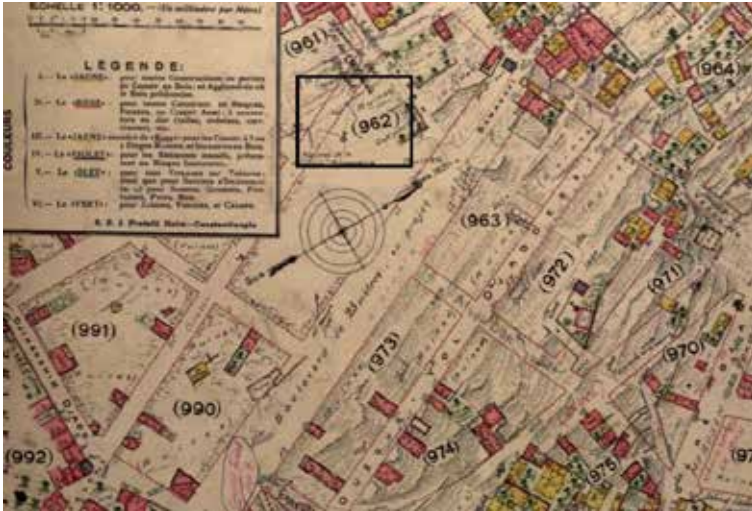

Görsel 7. Nihat Tek, 1932, Pertev Apartmanı.

Pistikas Apartmanı'ndaki Art Deco uygulamalarının benzerleri Cihangir, Talimhane ve Ayaspaşa bölgelerindeki çeşitli apartmanda görülebilmektedir. Bunlara örnek olarak Talimhane'de bulunan Pertev Apartmanı verilebilir (Görsel 7). Mimar kitabesinde 1932 tarihi ve Vedat Tek'in oğlu Nihat Tek'in adı bulunan apartman bir köşe bina olup pahlı kemerleri, dikey eksenlerde sıralanan çizgilerden oluşan bordürleri ve kademeli olarak içe çekilen girişi ile Pistikas Apartmanı'yla benzerlikler taşımaktadır.

Yeşil Palas

Cihangir Mahallesi'nde Güneşli Sokak No: 34'te konumlanan Yeşil Palas, Pistikas'ın imza kitabesini taşımaktadır. Girişin sağ üst köşesinde bulunan kitabedeki Latin harfleriyle yazılmış "Mimar A. Pistikas F. Partalis" ifadesi, Harf Devrimi'nden (1928) sonraya tarihlendiğini gösterir. Son Posta gazetesinde 1936'da Yeşil Palas'ta yaşanan bir kazaya ilişkin haber ise (Anonim, 1936, s.4) yapının inşasının 1936'dan önce tamamlanmış olduğunu belgeler. Mimar kitabesinde adı geçen Partalis'in tasarım veya inşa sürecine nasıl bir katkısı olduğu hakkında bilgiye ulaşılamamıştır.

Görsel 8. 1926 tarihli ve 31 paftalı Pervititch Haritası'nda Yeşil Palas'ın arazisinin görünümü.

Görsel 9. Apostolos Pistikas, 1928 sonrası, Yeşil Palas.

Cihangir’de 1916 yılında büyük bir yangın gerçekleşmiş ve bölgenin mimari çehresi büyük bir değişim yaşamıştır. 1926 tarihli Pervititch Haritası (31. pafta), Yeşil Palas’ın arazisi de dahil olmak üzere yangın sonrasında Cihangir Mahallesi’nin durumunu gösterir (Görsel 8). Güneşli Sokak, paralelindeki Cihangir Caddesi ve Uzun Yol Sokak’taki (günümüzde Başkurt Sokak) pek çok konutun metruk durumda olduğu, haritada “ruines” ifadesiyle belirtilmiştir. Yangının ardından gerek belediyenin yangın önlemlerini ciddi biçimde denetlemesi gerekse bölgede yaşayan Osmanlı ricalinin mali gücünü yitirmesiyle Cihangir Mahallesi’nin fiziksel ve demografik özellikleri değişmiştir. Buna bağlı olarak, öncesinde ahşap konutlardan meydana gelen doku 1920’lerden itibaren yerini kagir apartmanlara bırakmıştır (Tanman, 2012, s.173). Bu süreçte yukarıda sayılan üç sokak/caddede de Art Deco üslubunu yansıtan çok sayıda apartman inşa edilmiştir (Gümüşeli, 2016, s.66, 80, 87, 92, 93, 101, 106-7). Yeşil Palas, 1916 Cihangir Yangını’nı takiben 1920 ve 1930’larda oluşan mimari dokunun bir parçasıdır.

Yeşil Palas’ın girişi asimetrik biçimde apartmanın sağ köşesine yerleştirilmiştir. Pistikas Apartmanı’nın girişine benzer biçimde kademeli olarak içeri çekilmiştir ve köşeleri pahlı bir tepe penceresine sahiptir. Girişin üzerindeki aksta Fransız

balkonlar bulunur. Girişin solunda yarım altıgen biçimli çıkma üç kat boyunca uzanır. Pistikas Apartmanı'nı gibi Yeşil Palas'ta da giriş kat penceresi ile üçüncü kat pencerelerinde, Art Deco üslubunda köşeleri pahlı kemerler kullanılmıştır. Cephede, kat aralarını vurgulayan silmeler dışında herhangi bir hareketlilik yoktur.

Pistikas/Marmara Apartmanı

Gümüşsuyu'nda, İnönü Caddesi No: 45'te bulunan Marmara Apartmanı'nın, giriş kapısının sol üstünde "Mimar A. Pistikas" kitabesi bulunur. Apartmanın bulunduğu yapı adası 1920'lerin ikinci yarısına kadar mezarlık olduğundan ve kitabede Latin alfabesi ile "Mimar" ifadesi bulunduğundan, 1928 sonrasına tarihleniyor olmalıdır. Yapıya ilişkin bu çalışma kapsamında ulaşılabilen erken tarihli kayıtlar 1932 ve 1935 tarihli birer gazete ilanıdır. *Stamboul* gazetesinin 2 Mayıs 1932 ve 10 Eylül 1935 sayılarının reklam/ilan sayfalarında, Grand rue d'Ayas Pacha No:55'teki bina Pistikas Apartmanı olarak tanımlanır. Dolayısıyla, Apostolos Pistikas'ın Meşelik Sokak'taki apartmana taşınmadan önce bir süre burada yaşadığı düşünülebilir. Yapı, 1944 tarihli ve 30A paftalı Pervititch Haritası'nda ise Gümüşsuyu Caddesi No:55'te, Marmara Apartmanı adıyla yer alır.

İsmet İnönü Caddesi'nin Gezi Parkı tarafındaki apartman yapılaşması, Ayaspaşa Mezarlığı'nın Taksim Kışlası ile Gümüşsuyu Hastanesi arasında kalan kısmının 1920'lerin ikinci yarısında ortadan kaldırılmasının ardından gerçekleşmiştir (Cezar, 1991, s.137). Cadde boyunca Art Deco, Art Nouveau ve Neo-Klasisizm gibi çeşitli üslupların kimi örneklerde seçmeci bir tutumla beraberce kimi örneklerde ise belirli bir tanesini ağırlıklı olarak yansıtacak biçimde kullanıldığı apartmanlar yer alır. Marmara Apartmanı, 1920'lerin sonları ile 1930'lara tarihlenen söz konusu dokunun bir bileşenidir.

Bodrum ve giriş üzerine beş katlı olan Marmara Apartmanı'nın orta aksında, birinci kattan dördüncü kata uzanan bir çıkma yer alır. İçeri çekilmiş ve basamaklarla ulaşılan giriş sol köşeye yerleştirilmiştir. Giriş kapısının üzerinde köşeleri yuvarlatılmış bir tepe penceresi yer alır. Orta akstaki çıkmanın sağ ve solundaki pencereler dört kat boyunca Fransız balkonlu olarak düzenlenmiştir (Görsel 10).

Marmara Apartmanı'nın cephesi, Pistikas'ın incelediğimiz diğer yapılarına göre çok daha yoğun bir süsleme programına sahiptir. Art Nouveau ile tarihselci öğelerin bir arada kullanıldığı cephede (Barillari ve Godoli, 1997, s.166) çıkmayı ve Fransız balkonları destekleyen konsollarda ve pencere aralarında bitkisel bezemeler, kat aralarında yumurta friz ile dendanlı friz kullanılmıştır. Cephedeki süsleme, dördüncü katın tam orta noktasına yerleştirilmiş olan insan

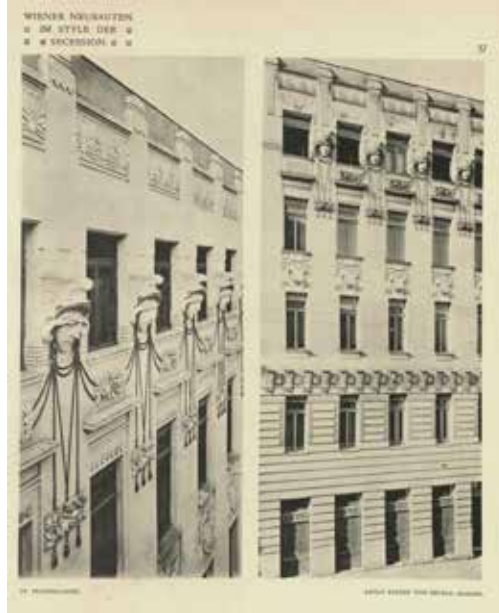
başı ve çevresinde şekillenen kompozisyonda yoğunlaşır. (Görsel 11) Kanatlı şapkasıyla mitolojik bir karakter olan Hermes'i andıran figürün şapkasından sarkan zincirlere bağlanan dallar, üçüncü kat pencerelerinin üst hizasında gül motifleriyle birleşir. Aynı bitkisel bezemeler, dördüncü kat pencerelerinin altında ve iki yanındaki sarkıtların sonunda da kullanılmıştır. Hermes figürü ve etrafında şekillenen bitkisel bezemelerden meydana gelen Art Nouveau çizgisindeki bu kompozisyon, Adolf Ritter von Inffeld'in Viyana'da Trappelgasse'de bulunan ve fotoğrafları *Wiener Neubauten im Style der Secession* albümlerinin 1902 tarihli ilk cildinde yayınlanmış olan binası ile neredeyse birebir aynıdır (Görsel 12). Viyana'da 1902 civarında inşa edilmiş bir apartmanın süsleme programını yaklaşık otuz sene sonra İstanbul'da tekrar etmesi, söz konusu albümlerin 1920-30'larda İstanbul'da halen dolaşımda olduğunu gösterir. (Gümüş, 2023, s.68). Art Nouveau'nun İstanbul'da 1920'lerin sonlarında tercih edilirliğini kaybettiği ve yerini Art Deco'ya bıraktığı (Batur, 2005, s.141-164); Pistikas'ın aynı yıllardaki diğer üretimlerindeki sade yaklaşımı düşünüldüğünde, İstanbul bağlamında geç sayılabilecek bu uygulamanın baninin talebiyle -yapının ilk adının Pistikas Apartmanı olduğundan belki de mimarın talebiyle- gerçekleştirildiği öne sürülebilir.

Görsel 10. Apostolos Pistikas, 1928-1932 arası, Pistikas/Marmara Apartmanı

Görsel 11. Pistikas/Marmara Apartmanı cepheden detay.

Görsel 12. Adolf Ritter von Inffeld, 1902 c., Viyana Trappelgasse'de Apartman. (Wiener Neubauten im Style der Secession, 1902)

Meşrutiyet Caddesi No: 108

Apostolos Pistikas'ın bir diğer yapısı, Meşrutiyet Caddesi ile Sadi Konuralp Caddesi'nin kesişiminde, Meşrutiyet Caddesi No:108'de konumlanmaktadır. Şişhane Meydanı'na cephe veren yapının giriş cephesinde Pistikas'ın imza

kitabesi bulunmaktadır. 1932 tarihli Pervititch Haritası'nda (51. Pafta) yapının arazisi boş görüldüğünden bu tarihten sonra inşa edildiği kesindir. Köşe parselde yer alan yapı, bodrum ve giriş üzerine beş katlı olup cepheleri kesme taş görünümü verilmiş taraklı sıva kaplıdır.

Yapı, içeri doğru çekilmiş köşe dönüşü ile Pistikas'ın incelenen diğer eserlerinden ayrılır. 1905 tarihli Goad Haritası'nda Şişhane Karakol Meydanı'nın etrafındaki parsellerin köşelerinin bu meydanı daire biçiminde çevreleyecek şekilde düzenlendiği görülür. Söz konusu tarihte gerek Pistikas'ın tasarladığı yapının parseli gerekse yan parselleri boştur. Aynı meydan düzenlemesi, 1932 tarihli Pervititch Haritası'nda da karşımıza çıkar (Görsel 13). Dolayısıyla, Pistikas'ın iç bükey tasarımlı köşe cephesinin araziye uyma çabasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır (Görsel 14).

Görsel 13. 1932 tarihli ve 51 paftalı Pervititch Haritası'nda Meşrutiyet Caddesi No: 108'deki yapının arazisinin görünümü.

Görsel 14. Apostolos Pistikas, 1932 sonrası, Meşrutiyet Caddesi No: 108'deki yapı.

Üç cephesi de sade düzenlenmiş yapının girişi, meydana bakan köşe cephede bulunur. İyon düzeninde sütun başlıklarına sahip ve akroterlerle taçlandırılmış yuvarlak kemerli düzenlemesiyle giriş Neo-Klasik üsluptadır. Mimarın imzası “A. Pistikas. Mimar” biçiminde girişin sağ tarafında yer alır. Girişteki düzenleme haricinde yapıdaki nadir bezeme öğeleri arasında üçüncü kat pencerelerinin altına yerleştirilmiş meanderi andıran geometrik düzenlemeler sayılabilir. Ayrıca, yapının giriş katının zaman içerisinde değişikliğe uğradığı, özgün halinde pencerelerinin daha küçük ölçekli oldukları yapıya ait eski bir fotoğrafta görülmektedir (Görsel 15).

Görsel 15. Meşrutiyet Caddesi No: 108'deki yapının 1970-1998 arasına ait fotoğrafı.

APOSTOLOS PİSTİKAS'IN MİMARİ ÜRETİMİ II: ULUSLARARASI ÜSLUP UYGULAMALARI

Apostolos Pistikas'ın üslubu, 1940'larda, dönemin modasına da uygun olarak değişir. Bundan sonra ele alınacak iki örnek, Tepebaşı Palas ile Atabek Han, Pistikas'ın Türkiye'de 1940'lardan itibaren tanınırlık kazanan Uluslararası Üslup'u benimsediğini gösterir. Bu dönemde, Le Corbusier, Mies van der Rohe, Walter Gropius ve Frank Lloyd Wright'ın tasarımları başta olmak üzere Amerika ve Avrupa'daki örnekler Türk mimarlarca mercek altına alınmış, prizmatik kitlelerden meydana gelen sade tasarımlar tercih edilmeye başlanmıştır. (Sözen ve Tapan, 1973, s.81; Alsaç, 1976, s.42-43) Türkiye'de

Uluslararası Üslup'un kimi ilk örneklerinin 1947 tarihli İstanbul Adalet Sarayı yarışmasında sunulduğu kabul edilmektedir (Özorhon ve Uraz, 2009, s.95). İstanbul'da inşa edilmiş örnekler arasında, Amerikalı bir mimarlık bürosu olan Skidmore, Owings & Merrill ile Sedad Hakkı Eldem tarafından tasarlanmış ve 1952-1955 arasında inşa edilmiş Hilton Oteli yer alır. Bu yapı, prizmatik kitlesi ve kaset cephesiyle Uluslararası Üslup'un nitelikli bir temsilcisidir. Dönemin öne çıkan bir diğer örneği İstanbul Belediye Sarayı olup 1953 yılında açılan yarışma sonucunda mimar Nevzat Erol tarafından projelendirilmiştir. Açık planlı zemin katı, pencerelerin duvar yüzeylerine oranla fazlalığı, prizmatik forma üst yapıda eklemelenen eğrisel düzenlemesiyle bu yapı, üslubun İstanbul'daki en yetkin uygulamalarından biri olarak kabul edilmektedir (Tapan, 2005, s.109-122).

Atabek Han

Pistikas'ın Uluslararası Üslup çerevesinde değerlendirilebilecek, inşa tarihi bilinen ilk eseri, Bahçekapı'da konumlanan Atabek Han'dır. Birinci Vakıf Han ve Germanyana Han'ın (Deutsche Orient Bank) baktığı meydana cephe veren han, prestijli bir konuma sahiptir. Pistikas'ın tasarımı, Bahçekapı'da aynı konumda bulunan Atabek Han'ın 1939'da yanması sebebiyle inşa edilmiştir. Mimarın imza kitabesi, Fındıkçılar Sokağı'na bakan ve büro katlarının girişinin bulunduğu yerdedir.

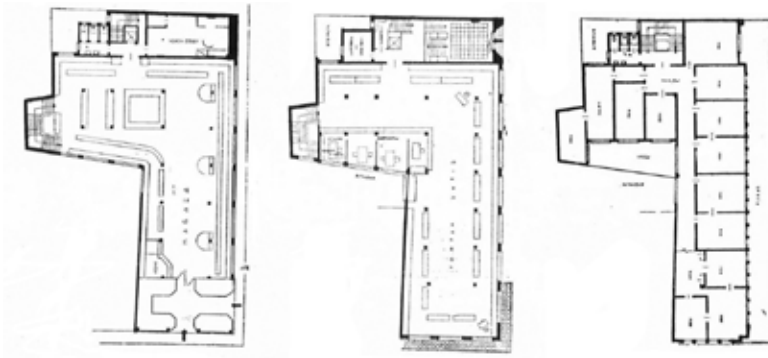
İnşası 1941'de tamamlanmış olan Atabek Han'ın fotoğrafları, planı ve hanı tanıtan bir metin Arkitekt dergisinde yayınlanmıştır. Yoğun bir ticaret bölgesinde yer alan han, barındırdığı kırk adet büro ile Eminönü Meydanı'nın genişletilmesinden sonra doğan büro ihtiyacına kısmen karşılık vermiştir (Pistikas, 1941, s.151-153) (Görsel 16, 17). Tanıtım yazısına göre betonarme iskelet sistemiyle inşa edilen Atabek Han'ın duvarları dolgu tuğladır ve bodrum üzerine beş katlıdır. Kuzeydoğu güneybatı doğrultusunda konumlanan ve L biçimli bir plana sahip hanın mağaza girişi, meydana bakan kuzeydoğu yönündedir. Zemin kat kumaş ve manifatura, birinci kat ise toptan satış mağazası olarak düzenlenmiştir. Eski handan farklı olarak Fındıkçılar Sokağı'na bakan cephede zemin katın üzerindeki katlar 3,5 metre geri çekilerek diğer katlardan daha geniş bir mağaza kısmı elde edilmiştir (Pistikas, 1941, s.151-153). Planda da görülebildiği gibi bu kısmın üstü teras olarak düzenlenmiştir. Büro katları, katı dolaşan L biçimli bir koridora açılan yan yana yerleştirilmiş odalardan meydana gelmektedir.

Görsel 16. Apostol Pistikas, 1941, Atabek Han.

Görsel 17. Apostolos Pistikas, 1941, Atabek Han

Görsel 18. Atabek Han kat planları

Hanın güncel durumu ile Arkitekt'te yayınlanan 1941 tarihli fotoğrafları karşılaştırıldığında, zaman içerisinde yapıya bir kat eklendiği anlaşılmaktadır. Özgün halinde Atabek Han'ın kütle tasarımı, farklı ölçeklerdeki iki prizmatik kütlelerin, dükkân ve büro birimlerinin uyumlu birlikteliği dikkat çekmektedir. Mağaza katları işlevleri ile bağlantılı olarak geniş cam yüzeylere sahiptir. Büro katlarında ise eşit büyüklük ve aralıklı pencere dizilerinin aralarına yerleştirilmiş düşey bordürlerle düşey bir etki yaratılmıştır. Arkitekt'teki tanıtım yazısında, aynı meydanı paylaştığı binalardan daha alçak olduğu için basık bir görünümünden kaçınılma düşüncesiyle söz konusu düzenlemenin yapıldığı belirtilmiştir.

Tepebaşı Palas

Tepebaşı Palas, Apostolos Pistikas'ın miras davasına konu olan üç yapıdan sonuncusudur. Günümüze gelememiş ve inşa tarihi tespit edilememiş olan yapı, Akarca Sokak No:33'te bulunmaktaydı (Görsel 19). 2000 yılındaki gazete haberlerine eşlik eden fotoğraflarda ayakta olduğu görülürken (Güneçikan, 2000, s. 18), 2008'deki haberlerde yıkılarak yeniden yapıldığı belirtilir (Kazancı, 2009).

Görsel 19. Apostolos Pistikas, t.y., Tepebaşı Palas

Akarca Sokak, Beyoğlu Mezarlığı'nın 19. yüzyıl ortalarından itibaren peyderpey kaldırılmasını takiben (İşli, 1992, s.80) konut dokusunun geliştiği Tepebaşı'nda, Tepebaşı Caddesi'nin güneybatı yönünde bulunmaktadır. 1980'lerde Tarlabası Bulvarı'nın açılması için gerçekleştirilen yıkımlar sonucunda bölgenin dokusu bir dönüşüm daha geçirmiştir (Cezar, 1991, s.258-260). Kesin inşa tarihi tespit edilemese de yapının Uluslararası Üslup'taki görünümü, olasılıkla 1940-1950'lerde tarihlendiğini düşündürmektedir. Tarlabası Bulvarı açılmadan önce Akarca Sokak ve sokağın Şişhane yönündeki dokusu, Salt Araştırma Arşivi'ndeki bir grup fotoğraf üzerinden takip edilebilmektedir (SALT Araştırma, Söylemezoğlu Koleksiyonu, TSOH476009, 10, 11). Bunlarda, henüz inşa edilmemiş olan Tepebaşı Palas'ın arazisi ile arazinin yan parselinde bulunan ve günümüzde halen ayakta olan Krespi Apartmanı görülebilmektedir. Apartmanların önünde üst kotta yer alan alanın ise ağaçlandırılmış bir gezinti alanı olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır (Görsel 20).

Görsel 20. Tepebaşı Palas inşa edilmeden önce Akarca Sokak ve civarının görünümü. Apartman arazisinin yan parselindeki Krespi Apartmanı "A" ile belirtilmiştir.

Görsel belgelerin sınırlılığı sebebiyle hakkında az veriye ulaşılabilen Tepebaşı Palas, bodrum ve giriş üzerine beş katlı ve her katta sekiz pencereye sahip geniş bir cepheye sahipti. Orta aksı birinci kattan itibaren dik açılı konsolların desteklediği bir çıkmayla öne çıkarılmıştı. Sağ ve sol köşelerde kalan birer sıra pencere, Fransız balkonu biçiminde düzenlenmişti. Cepheye eşit aralıklı olacak şekilde yerleştirilmiş pencere dizileri kullanılmış, pencere altlarından yatay ve aralarından düşey olarak geçen bordürlerle katı simetri vurgulanmıştı. Yapının bezemeden tamamen arınmış cephesinde, cam yüzeyler Pistikas'ın Erken Cumhuriyet yıllarına ait eserlerine kıyasla daha fazla yer kaplamaktaydı. Bütün bu özellikleri ile Tepebaşı Palas, Uluslararası Üslup'un İstanbul'daki örneklerinden biriydi.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Apostolos Pistikas'ın Erken Cumhuriyet yıllarına tarihlenen üretimi Beyoğlu'nda yoğunlaşmış, Gümüşsuyu gibi yeni imara açılan veya Cihangir gibi büyük bir yangının ardından yeniden yapılandırılan bölgelerinde eserler vererek bölgenin yeni çehresinin oluşmasına katkıda bulunmuştur. Pistikas'ın söz konusu döneme ait yapıtları genellikle ufak müdahalelerle hareketlendirilmiş sade cephe tasarımlarına sahiplerdir. İyon düzeninde sütun başlıkları, akroterler, meander motifli silmeler, yumurta ve dendanlı firzler tespit edilebilen Neo-Klasik öğeler arasındadır. Art Deco çizgisi, pahlı kapı ve pencere düzenlemeleri ile geometrik motifli demir aksamlarda takip edilebilmektedir. Marmara Apartmanı ise Art Nouveau üslubunda yoğun bezeme programı ile Pistikas'ın üretimi bağlamında istisnai bir yer tutar. Adolf Ritter von Inffeld tarafından projelendirilmiş ve Viyana'da Trappelgasse'de inşa edilmiş apartmanın süsleme kompozisyonunu tekrarlayan Marmara Apartmanı, mimari katalogların 1930'larda İstanbul'daki kullanımını örneklemesi bakımından önem taşır.

Erken Cumhuriyet yıllarında, devletin de teşviki ile oluşturulan yeni görsel kültürün önemli bir parçası, dönem yayınlarında “küçük” olarak adlandırılan Avrupa modernizmi etkili yaklaşımdı. Bu yaklaşıma göre tasarlanmış yapılarda, süslemeden arınmış cepheler, geometrik formlara indirgenebilen kütleler, şerit pencereler ve teras çatılar (Aslanoğlu, 1980; Bozdoğan, 2002) sıklıkla tercih edilir. Mimar/Arkitekt dergisinin 1930'lara tarihlenen sayılarında, bu çizgideki konutların çok sayıda örneği bulunmaktadır. Öte yandan, söz konusu dönemde özellikle İstanbul'da Art Deco da dahil olmak farklı mimari eğilimler de revaçtaydı (Batur, 2005, s.87-88). Uğur Tanyeli, genellikle birbirinden farklı üslupsal yönelimleri bir araya getiren bir tavrın 1900-1940 arasında İstanbul sivil mimarisini tanımladığını belirterek bu mimari yaklaşımı “yeni İstanbul vernaküleri” olarak adlandırmayı önermiştir. 1930'lar özelinde Talimhane, Cihangir ve Nişantaşı gibi semtlerde yerli Art Deco eğilimli ve İstanbul'a özgü morfolojik bir cephe tasarımı ve bezeme programı ile şekillendiğini öne sürer (Tanyeli, 2012, s.216-217). Tanyeli'nin önerdiği “yeni İstanbul vernaküleri” kavramı, Piskias'ın Art Deco başta olmak üzere Art Nouveau ve Neo-Klasisizm etkileri taşıyan Erken Cumhuriyet Dönemi yapıtlarını da kapsar niteliktedir.

Apostolos Pistikas'ın yukarıda sayılan, mimari dekorasyon yönleriyle öne çıkan üsluplardan 1930'ların sonlarında uzaklaştığı anlaşılmaktadır. 1941'te tamamlanan Atabek Han, Uluslararası Üslup'un İstanbul'daki erken örnekleri arasına yer alır. Dolayısıyla Pistikas'ın dönemin mimari gelişmelerini yakından takip eden, yeni trendleri hızlı biçimde uygulayacak donanımda sahip bir mimar olduğunu ortaya koyar. 1948'de Lozan'da gerçekleştirilen Uluslararası Mimarlar Kongresi'ne Sedat Hakkı Eldem ve Emin Onat gibi dönemin öne

ıkan figürleri ile birlikte katılmış olması da yenilikleri takip etme konusundaki eğilimine işaret eder.

Mimar olarak çalıştığı dönemin uzunluğu ve bu dönemde İstanbul'daki tanınırlığı göz önünde bulundurulduğunda, yeni araştırmalar doğrultusunda Apostolos Pistikas'ın kariyerine ve yapı dökümüne ilişkin tespitlerin zenginleşmesi muhtemeldir.

KAYNAKÇA

Alsac, Üstün. (1976) “Türkiye’deki Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi.” Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Anonim. (1902). Wiener Neubauten im Style der Secession. Wien: Kunstverlag Anton Schroll & Co.

Anonim. (1914). Annuaire Oriental du Commerce de L’industrie, de L’administration et de la Magistrature. Constantinople: Cervati Freres & Cie.

Anonim. (11 Mart 1927). “İnhidamdan kim mesul?” Cumhuriyet.

Anonim. (1931). Mimar Adresleri. Mimar, 1, s.27.

Anonim. (2 Mayıs 1932). Petites Annonces. Stamboul.

Anonim. (13 Haziran 1935) “Hava Kurumu’na Yardım Edenler. 115 Kişiyi Törenle Madalya Verildi.” Kurun, s. 1, 7.

Anonim. (10 Eylül 1935). Petites Annonces. Stamboul.

Anonim (3 Mayıs 1937). “Bir Yavru Pencereden Düştü.” Son Posta, s.4

Anonim. (1940). Türk Yüksek Mimarlar Birliği Azaları ve Yüksek Mimarlık Mesleği ile Alâkadar Mevzuat, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.

Anonim. (1945). Haberler. Arkitekt, 197-198, s.140-141.

Aslanoğlu, İnci. (1980). Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923-1938. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği.

Barillari, Diana ve Ezio Godoli. (1997). İstanbul 1900: Art Nouveau Mimarisi ve İç Mekanları. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.

Batur, Afife. (2005A). Art Nouveau Mimarlığı ve İstanbul/Art Nouveau Architecture and Istanbul. Yıldız Salman (Ed.). Avrupa’dan İstanbul’a Yeni Sanat, 1890-1930/ Art Nouveau from Europe to Istanbul, 1890-1930, 141-164. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Batur Afife. (2005B). To Be Modern. Search For A Republican Architecture. Suha Özkan (Ed.) Modern Turkish Architecture 1900-1980, 71-96. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları.

Bayer, Patricia. (1992). Art deco architecture: Design, Decoration, and Detail from the Twenties and Thirties. New York: H.N. Abrams.

Bozdoğan, Sibel. (2002). Modernizm ve Ulusun İnşası, Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür. Çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yayınları.

Cezar, Mustafa. (1991). XIX. Yüzyıl Beyoğlu'su. İstanbul: Akbank Ak Yayınları.

Colonas Vassilis. (2005). Greek Architects in the Ottoman Empire (19th- 20th centuries). Atina: Olkos.

Gümüş, Müjde Dila. (2023). İstanbul'un Art Nouveau Mimarisine Bir Bakış: Yapılar, Mimarlar ve Baniler. Müjde Dila Gümüş (Ed.) İstanbul Art Nouveau'su, 25-116. İstanbul: Albaraka Yayınları.

Gümüşeli, Naz. (2016). Cihangir Mahallesi ve Art Deco. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Güneçikan, Berat. (16 Nisan 2000). "Polikseni'nin Suçu Ne?" Cumhuriyet Dergi, s.18-19.

G.S. Birliği Mimari Şubesi. (1935). Serbest Mimarların maktu kazanç vergilerinin tayininde nazarı dikkate alınan hususat hakkında esbab-ı mucibe raporu. Arkitekt, 57, s.278.

Hasbora, Hatice. (1999). İstanbul Art Deco Mimarisinde Apartman Cephe Tipolojisi. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

İşli, Necdet. (1992). Beyoğlu Mezarlığı. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 6, s.80-81.

Kayaalp, Ali. (2018). Asrileşen İstanbul: 1923-1940 Yılları Arasında İstanbul'da Güzel Sanatlar ve Mimarlık Alanında Art Deco. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Özorhon, İlker Fatih ve Türkan Ulusu Uraz. (2009). "1950-60 Arası Türkiye Mimarlığı'nda Özgünlük Arayışları," İTÜdergisi/A, 8/2, s. 89-100.

Pistikas, A. (1941). "Ata Atabek Hanı." Arkitekt, 127-128, s.151-153.

Sözen, Metin ve Mete Tapan. (1973). 50 Yılın Türk Mimarisi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Stilyanos, Rodis. (2010). 20. Yüzyılda da Süren Bir Gelenek: İstanbullu Rum Mimarlar ve Şehre Katkıları. Hasan Kuruyazıcı, Eva Şarlak (Ed.) Batılılaşan İstanbul'un Rum Mimarları, s.158-163. İstanbul: Zoğrafyon Lisesi Mezunları Derneği.

Şenyurt, Oya. (2012). İstanbul Rum Cemaatinin Osmanlı Mimarisindeki Temsiliyeti. İstanbul: Doğu Kitapevi.

Tanman, Baha. (2007). Nûreddin Cerrâhî Tekkesi. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 33, s.253-256.

Tanman, Baha. (2012). “Yok Olan Bir İstanbul Mahallesinin İzinde: Tophane ile Cihangir’in Sırtlarında Sakabaşı Mahallesi.” İstanbul Araştırmaları Yıllığı, 1, s. 171-191.

Tanyeli, Uğur. (2012). “Erken Cumhuriyet İstanbullu Bir Mimari Direnme Odağı Mı?” İstanbul Araştırmaları Yıllığı, 1, s. 205-218.

Tapan, Mete. (2005). “International Style: Liberalism in Architecture,” Modern Turkish Architecture, ed. Renata Holod, Ahmet Evin, Suha Özkan, Ankara: Chamber of Arc. of Turkey Pub., 109-122.

Ürekli, Fatma. (1997). Sanayi-i Nefise Mektebi’nin Kuruluşu ve Türk Eğitim Tarihindeki Yeri. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

İNTERNET KAYNAKLARI

Murat Kazancı, “Pistikas’ın Mirası Çocuk Evi ve İş Merkezi Oldu. Hürriyet, 11 Ekim 2009. Erişim: 18.05.2023 <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/pistikas-in-mirasi-cocuk-evi-ve-is-merkezi-oldu-12664972>

GÖRSEL KAYNAKLAR

Görsel 1: Anonim. (1940). Türk Yüksek Mimarlar Birliği Azaları ve Yüksek Mimarlık Mesleği ile Alâkadar Mevzuat, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.

Görsel 2: Kişisel Arşiv.

Görsel 3: Kişisel Arşiv.

Görsel 4: SALT Araştırma, APLPEPERA35.

Görsel 5: Kişisel Arşiv.

Görsel 6: Kişisel Arşiv.

Görsel 7: Kişisel Arşiv.

Görsel 8: SALT Araştırma, APLPECIHA31.

Görsel 9: Kişisel Arşiv.

Görsel 10: Kişisel Arşiv.

Görsel 11: Kişisel Arşiv.

Görsel 12: Anonim. (1902). Wiener Neubauten im Style der Secession. Wien: Kunstverlag Anton Schroll & Co., s.37.

Görsel 13: SALT Araştırma, APLPEBEYO51.

Görsel 14: Kişisel Arşiv.

Görsel 15: SALT Araştırma, Eleonora Arhelaou Koleksiyonu, ELARH004928.

Görsel 16: Pistikas, A. (1941). “Ata Atabek Hanı.” Arkitekt, 127-128, s.151.

Görsel 17: Kişisel Arşiv

Görsel 18: Pistikas, A. (1941). “Ata Atabek Hanı.” Arkitekt, 127-128, s.151-152.

Görsel 19: SALT Araştırma, Eleonora Arhelaou Koleksiyonu, ELARH0052.

Görsel 20: SALT Araştırma, Söylemezoğlu Koleksiyonu, TSOH476009.